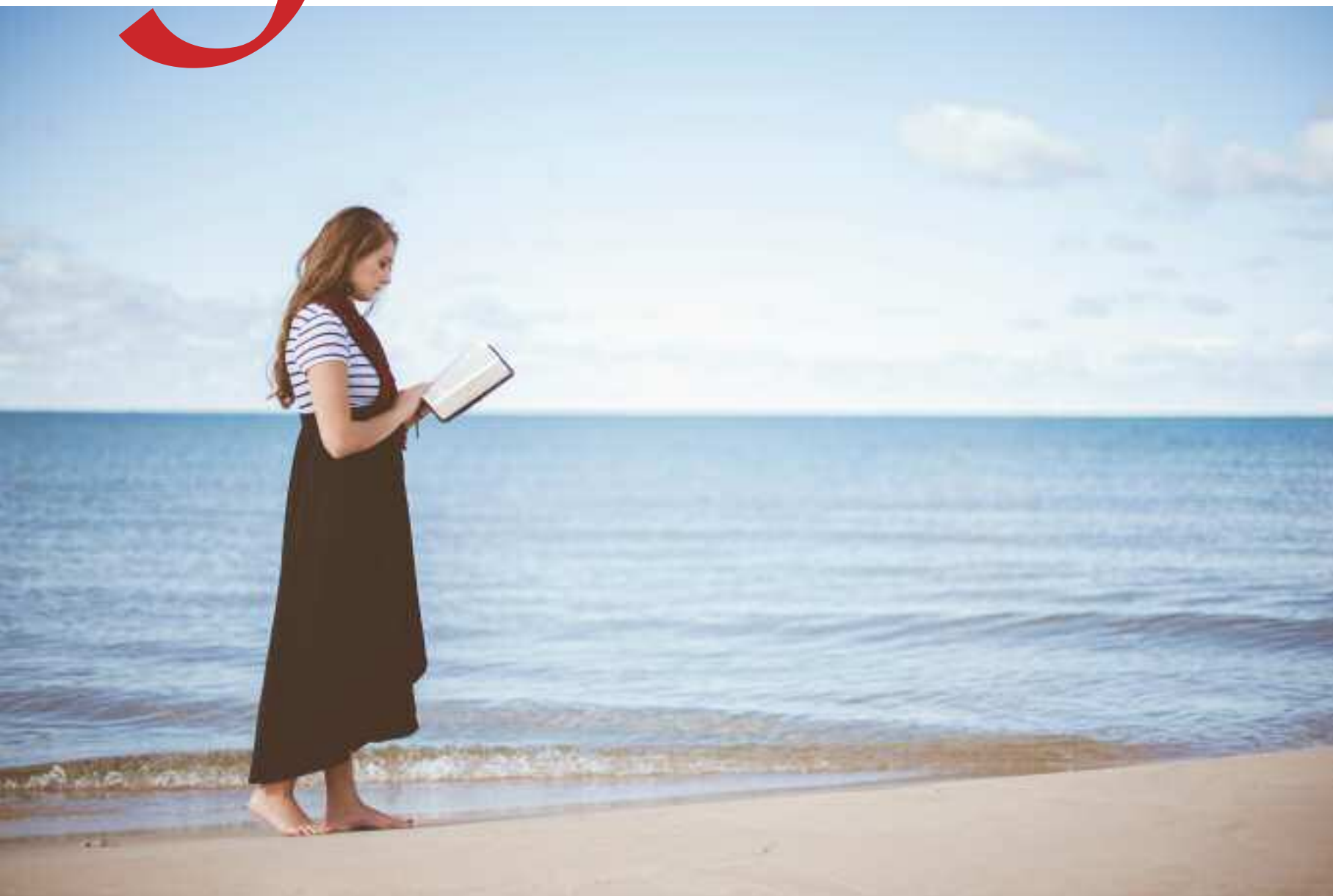


Geandewei

KERKBLAD

Jaargang 30 - nummer 13
vrijdag 7 juli 2023
editie Leeuwarden e.o



Protestantse
Kerk

Vakantie? Neem weer eens een Bijbel mee!



Kerk en slavernijverleden



Geloofsgetuige
Harriet Beecher Stowe



De stress van
klimaatkeuzes

Column Demi Groenevelt



'Dank U wel...'

*Soms hoef ik niet te kijken,
om te zien wat ik wil
Soms hoef ik niet te luisteren,
om te horen wat ik wil
En soms
Soms hoef ik niet te praten,
om te zeggen wat ik wil.*

*Maar ik weet dat
U ook niet altijd hoeft te kijken,
want het licht is al dichtbij
En U
niet altijd hoeft te luisteren,
want ook in stilte hoort U mij
En ja, dat ik
inderdaad
niet altijd hoeft te praten,
want het is U bekend
voor ik het zei*

Een column schrijven is nog best lastig. Ik zal eerlijk toegeven dat ik deze keer niet zo goed wist wat ik moest schrijven, wat ik wilde vertellen en wat ik wilde overbrengen. Meestal schrijf ik over iets wat ik in de afgelopen periode heb meegemaakt, wat mij bij is gebleven en waarvan ik iets wil delen, voor mezelf, voor u als lezer en voor Hem.

Maar de afgelopen weken voelden als 'normaal.' Ik volgde mijn colleges, verdiende wat bij met mijn bijbaantje en deed leuke dingen met mijn vriendinnen. Ik studeerde in de trein op weg naar mijn vriend, tenniste en maakte muziek. Ik relaxte, ging langs bij mijn opa's en oma's, maakte keuzes en was blij. Dankbaar? Ja, natuurlijk. Ik besef maar al te goed hoe bijzonder het is dat ik het bovenstaande kan beschouwen als 'normaal' en 'gewoon.' Alsof het niet genoeg zou zijn om een column mee te vullen. Ergens confronteerde het mij dat deze gedachten geen woorden vormden, en deze woorden geen zinnen en dat ik niet verder kwam dan 'dank U wel.'

Toch zeggen drie woorden soms meer dan duizend. Soms vult 'dank U wel' al mijn hele column. Soms hoef je niet meer te zeggen dan dat. Hij weet al wat er in je omgaat. Hij ziet je, Hij hoort je en Hij kent jou en mij. En daarom zijn meer woorden soms niet nodig, want het is aan Hem bekend voor je het zei. *Demi Groenevelt uit Dokkum studeert rechtsgeleerdheid in Groningen*

Kerk en slavernijverleden Voorbij de woorden

In 2013, toen we het woord woke nog nauwelijks gebruikten, heeft de Raad van Kerken in Nederland - waar ook de Protestantse Kerk toe behoort - schuld erkend en verantwoordelijkheid genomen voor zijn aandeel in het slavernijverleden. Kerken en individuele kerkleden hebben een duister aandeel in dit verleden doordat ze slavenhandel en slavernij kritiekloos legitimeerden en er zelfs van profiteerden.

door René de Reuver

Voor God gelijk

Het onderliggende thema van slavernij is racisme: het benadelen of uitsluiten van mensen op basis van huidskleur of afkomst. In de slavernij werd dat concreet met een 'superieur ras' - de witte Nederlanders/ Europeanen - en een zogenaamd 'inferieur ras': de slaven van Afrikaanse herkomst, waarbij de eerste groep de tweede inzette voor eigen gewin. Als kerk hadden we toch beter moeten weten, zou je denken. In Christus is er immers slaaf noch vrije (Galaten 3). Alle mensen zijn beeldrager van hun Schepper en voor God gelijk.

Zeer terecht dus, deze schuldbekentenis. Maar niet genoeg, want na woorden komt het op daden aan. Wat moeten voor de Protestantse Kerk in Nederland en haar leden die daden zijn? Zit het 'm in meer diversiteit in onze kerkelijke gemeenten? Zou onze witte kerk meer toenadering moeten zoeken tot zwarte? Dat zeker, en uiteraard met respect voor de afzonderlijke eigen gewoontes, traditie en vorm, in een wederzijdse en gelijkwaardige relatie. Maar hebben we ook niet - en misschien wel eerst - individueel nog een enorme slag te maken? Het superioriteitsdenken zit in ons witte mensen - kerkgangers of niet - nog altijd ingebakken, meer dan we zelf beseffen, vrees ik.

Moderne slavernij

In Nederland - en op meer plekken in het Westen - leven de meeste mensen lang en gelukkig. We zijn goed geschoold, verdienen genoeg en er is weinig corruptie. Ondanks alle crises hebben we de boel aardig onder controle. Dat maakt dat we onszelf snel *top of the bill* vinden, de hoogste aap op de rots. Het verklaart de reserve ten opzichte van vreemdelingen: zijn die wel net zo 'beschaafd' als wij, kunnen ze zich wel aanpassen aan onze moderne liberale cultuur? Als we hen al welkom heten, is dat vaak als goedkope arbeidskrachten in onze kassen, op onze bouwplaatsen en in onze fabrieken.

Over aanpassen gesproken: als het daar om de hoogte van het loon en om sociale voorzieningen gaat, vinden we verschil blijkbaar heel gewoon. En hoe zit het met onze kledingkeuze? Om een voorbeeld te noemen: hoe normaal vinden we het dat er voor het produceren van kleding extreem veel water nodig is, zoveel dat meren droogvallen met alle gevolgen voor het milieu vanden? Om maar niet te spreken over de arbeidsomstandigheden in de kledingindustrie. Of het nu om het Westland of Bangladesh gaat, het gebeurt allemaal omdat wij uiteindelijk liever een ander tekort doen dan dat we zelf moeten inleveren, bijvoorbeeld

beeld door een eerlijke prijs te betalen. Zo zwart-wit is het. En blijkbaar vinden we dat we dat kunnen maken. Dit is slavernij in een hedendaags jasje: moderne slavernij. Het is een nerf van kwaad, van zonde in ons - witte - mens-zijn.

Bijbel en ontmoeting

Wat is er nodig om dit te veranderen? Om oprechte gelijkwaardigheid ten opzichte van anderen te ervaren? In de eerste plaats: de Bijbel laten spreken. Voor God zijn alle mensen gelijk. In Genesis 1 staat dat God ieder mens als zijn evenbeeld heeft geschapen. Galaten 3, nogmaals, maakt het nog concreter: in Christus zijn er geen Joden of Grieken, slaven of vrijen, mannen of vrouwen. Zodra je de ander ziet als minderwaardig, als iemand over wie je mag heersen, heb je de Bijbel tegenover je. Overigens is dit principe ook uitgewerkt in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens. Goed om dit keer op keer - in de kerk en daarbuiten - te benadrukken. Daar zijn moderne profeten voor nodig. Vrouwen en mannen als Martin Luther King, die mensen bewust maken van waar ze mee bezig zijn, die 'het volk terugroepen', zoals je dat ook in de Bijbel ziet, zodat uiteindelijk structuren veranderen. Ik vind Paul Schenderling met zijn boek 'Er is leven na de groei' ook zo'n profeet. Het is nodig dat we dit soort stemmen horen. Ik hoop dat ook onze predikanten zulke profeten zijn.

Wat de kerk, in de tweede plaats, moet stimuleren is persoonlijke ontmoeting tussen mensen van verschillende komaf. Uit de slavernijgeschiedenis zijn verhalen bekend van slavenhouders die een band kregen met hun slaaf. Ze leerden elkaar kennen waardoor de machtsverhouding werd doorbroken. Door alleen maar óver mensen te praten, ontstaan er beelden. Je voelt je dan al snel beter. Als je elkaar daadwerkelijk ontmoet, wordt de ander een mens van vlees en bloed, net als jijzelf. Dan ontdek je dat het maar net is waar je wieg heeft gestaan en dat het net zo goed omgekeerd had kunnen zijn: dat die ander hier in Nederland was opgegroeid en jij in een waggel vluchtelingenbootje de Middellandse Zee was overgestoken. Deze wederkerigheid gaat verder dan ons ontfermen over kwetsbare vluchtelingen. Gelukkig kent de Protestantse Kerk talloze initiatieven die mensen uit verschillende culturen samenbrengen. Al die afzonderlijke ontmoetingen kunnen samen iets moois teweegbrengen.

Alle mensen zijn gelijk en niemand is meer gelijk dan een ander. Is dat woke? Nee, dat is Bijbels. *dr. René de Reuver is scriba van de generale synode van de Protestantse Kerk*

Persoonlijk Verbetervakantie

Naast de fietsvakantie, campervakantie, zonvakantie en verre vakantie zou je ook aan een verbetervakantie kunnen denken. Nu is elke vakantie gericht op het herstellen en verbeteren van de eigen conditie en situatie, maar een verbetervakantie zou daar nog meer de nadruk op kunnen leggen dan de fiets, camper, zon of vliegtuig die je in de vakantie gebruikt of zoekt.

door ds. Herman F. de Vries

Terwijl het ene kind of gezin niet op vakantie kan, of zich misschien één dagje uit kan permitteren, met of zonder diaconale of andere hulp, boeken anderen alweer de tweede of derde vliegvakantie van het jaar of trekken er met hun camper maandenlang op uit. Ongelijkheid is natuurlijk geen situatie waarin de mens zich duurzaam beter kan gaan voelen en de samenleving zich verbetert. Commentaar hebben we allemaal op de politiek, op anderen en op wat wij onrechtvaardig en oneerlijk vinden. Maar we zien nog steeds het liefst voorbij aan onszelf. Zijn het alleen maar anderen die altijd weer honger en onrecht, armoede en strijd veroorzaken?

Tikoen olam

Tikoen olam is een begrip in het Jodendom. Het betekent letterlijk het herstellen van de wereld. Te denken valt aan het begrip rentmeesterschap en het verlangen of de opdracht om de wereld aan het einde van jouw leven een beetje beter achter te laten dan die wereld was toen jij geboren werd. Maar dan niet als humanistisch begrip of horizontaal gedrag. Alle mensen, ook atheïsten, humanisten of van andere religies, zijn er op uit om goed te zijn en goed te doen. Tikoen olam is echter, net als het begrip rentmeesterschap, ingebed in Gods verlangen en werk om het Koninkrijk, de nieuwe wereld, het paradijs, het nieuwe Jeruzalem, tot stand te brengen. God zal volvoeren waarmee Hij begonnen is en Zijn wil zal worden gedaan. De mens kan daarin meewerken. De mens kan ook tegenwerken, waardoor de komst van het Koninkrijk vertraagd wordt. Ondanks tegenwerking zal God natuurlijk niet loslaten wat Zijn Hand al begonnen is te doen. Maar waarom zou je aan dit grote, heilige en goede werk niet meewerken?

Verbetervakantie

Druk zijn de tijden. Corona heeft rust gebracht, maar die rust is alweer voorbij. Ontwikkelingen volgen elkaar zo snel op dat het geestelijk niet meer te volgen is. We kunnen verbijsterd raken over hoe de politiek verwaringschept. Over hoe vijanden op het wereldtoneel elkaar als vrienden in de armen sluiten om gezamenlijk nieuwe vijanden tegemoet te treden. Over het onvermogen om de opwarming van de aarde tegen te gaan, over de



Neem wat cadeautjes, souvenirs mee, of iets lekkers voor iemand die je hiermee kunt verrassen en verblijden. Als je niet op vakantie gaat, dan zou je dit toch kunnen doen.

onwil om de wapenwedloop te beperken, over het onvermogen om de honger en armoede in de wereld te verlichten; maar we hebben vooral de handen vol aan onszelf en er verandert vervolgens niets. In de vakantie is er echter tijd. Of u nu fietst, vliegt of thuis bent, er is tijd. Tijd die je gaat benutten om niets te doen of om iets te doen. Voor ieder mens is het mogelijk om iets te doen. Als veel mensen iets doen, dan is dat samen veel. Tikoen olam verricht door de één en door de ander kan leiden tot verbetering, herstel en genezing van situaties.

Tien tips

Tien praktische tips en ideeën.

1. Neem weer eens een Bijbel mee op vakantie en begin met lezen, met de intentie dat je geïnspireerd wil raken.
2. Ontsteek elke dag een kaarsje in een kerk waar je op dat moment bent; als je thuis blijft kun je dit óók doen. Denk aan iemand en noem in stilte zijn of haar naam.
3. Neem wat cadeautjes, souvenirs mee, of iets lekkers voor iemand die je hiermee kunt verrassen en verblijden. Als je niet op vakantie gaat, dan zou je dit toch kunnen doen.
4. Zoek God in die momenten van stilte, terwijl je in de zon ligt, of door het bos wandelt, bij zonsondergang, en bid nieuw of anders.

5. Verwen jezelf niet de hele dag of de hele week, maar specifiek een aantal momenten, door heel bewust voor jezelf een bloemetje te kopen of jezelf te trakteren op iets lekkers, waardoor het iets bijzonders wordt. Je voelt je beter en beseft opnieuw welke zegen je mag ontvangen om daarna ook tot zegen te kunnen zijn.

6. Evalueer en beoordeel de stand van zaken in jouw leven en ga het afgelopen jaar eens na. Wat zou anders kunnen in een nieuwe tijd?

7. Er bleek geen tijd te zijn om iemand te bezoeken of te bellen aan wie het wel beloofd was. Herstel wat je nagelaten hebt en wees zo moedig en attent om een deel van jouw kostbare tijd aan een ander te schenken.

8. Besteed 1, 2 of 10 procent van jouw vakantiegeld aan een bijzonder doel.

9. Oefen je in dankbaarheid, naar God en mensen toe en uit deze dankbaarheid in gebeden of daadwerkelijk naar een ander toe.

10. Laat dit lijstje met praktische tips zo rondslingeren dat iemand anders het leest en wie weet het lijstje zal aanvullen met andere tips; of bedenk zelf iets wat bij jou past. Het moet immers beter worden in de wereld. Het kan beter worden in de wereld!

ds. Herman F. de Vries is predikant in de Protestantse Gemeenten van Feanwâlden en Feanwâldsterwâl en van Ljussens en Moarre

Leesrooster

Week 28, 9 t/m 15 juli

zondag	Spreuken 27:1-10
maandag	Spreuken 27:11-18
dinsdag	Spreuken 27:19-27
woensdag	Matteüs 12:1-21
donderdag	Matteüs 12:22-32
vrijdag	Matteüs 12:33-42
zaterdag	Matteüs 12:43-50

Week 29, 16 t/m 22 juli

zondag	Matteüs 13:1-23
maandag	Matteüs 13:24-33
dinsdag	Matteüs 13:34-43
woensdag	Matteüs 13:44-58
donderdag	Psalm 119:41-48
vrijdag	Spreuken 28:1-9
zaterdag	Spreuken 28:10-20

Week 30, 23 t/m 29 juli

zondag	Spreuken 28:21-28
maandag	Psalm 119:49-56
dinsdag	Spreuken 29:1-9
woensdag	Spreuken 29:10-18
donderdag	Spreuken 29:19-27
vrijdag	Psalm 119:57-64
zaterdag	Spreuken 30:1-9

Geloofsgetuige Harriet Beecher Stowe



'Het is een kwestie van de kant van de zwakken tegen de sterken kiezen. Iets dat de beste mensen altijd gedaan hebben.'

* 14 juni 1811,
Litchfield (Connecticut) † 1 juli 1896,
Hartford (Conn.)

De hut van Oom Tom (*Uncle Tom's cabin*) van Harriet Beecher Stowe is een van de bekendste boeken uit de Amerikaanse literatuur. Het verscheen in 1851 en 1852 in afleveringen, zoals toen vaak gebruikelijk was. Het eerste Amerikaanse boek met een Afro als hoofdpersoon tekende het harde slavenbestaan onder gewelddadige meesters en meedogenloze handelaren. Het was geïnspireerd op de biografie van de voormalige slaaf Josiah Henson en de ervaringen van een predikant bij de Underground Railroad, die slaven hielp te ontsnappen. Ze schreef deze aanklacht tegen de slavernij tussen het koken en andere huishoudelijke bezigheden door. Het was alsof God haar rechtstreeks de woorden dicteerde, schreef ze later. Ze moest spreken voor de onderdrukten die niet zelf konden spreken.

Het boek had direct internationaal een enorme impact en werd vertaald in wel zestig talen. Ook in het Nederlands verscheen het al in 1852. Het droeg flink bij aan de afschaffing van de slavernij en indirect ook aan het uitbreken van de Amerikaanse burgeroorlog. Er was vanaf het verschijnen ook scherpe kritiek. Het boek zou te sentimenteel zijn. De vrome Tom die zich liever liet doodmartelen dan zelf een zweep ter hand te nemen, zou met zijn lijdzaamheid niet representatief zijn. De kleine vrouw van het boek met zo'n groot effect kwam uit het grote en geëngageerde gezin van de gerespecteerde predikant Beecher in Boston. Ze had als tiener 'haar leven aan Jezus gegeven'. Toen ze het haar vader meedeelde had hij geconcludeerd: 'wel, dan is er vandaag een nieuwe bloem in Gods koninkrijk gaan bloeien'. Het gezin verhuisde in 1832 naar Cincinnati waar de anti-slavernijbeweging stevig voet aan de grond had. Ze had een gelukkig huwelijk met professor Calvin Stowe. Hij moedigde haar aan in haar schrijversloopbaan. Hun huis was een station op de vluchtroute voor slaven. Ze schreef ook geloofsliederen. 'Still, still with The' (stil bij U) raakte wijd verbreid dankzij de verbinding met *Lied ohne Worte* van Felix Mendelssohn-Bartholdy: een intiem lied dat de beleving van het ontwaaken van de natuur bij het ochtendgloren verbindt met het gevoel van diepe rust door de relatie met God. Ze stond vaak vroeg op om de zonsopgang mee te maken. Theoloog Dorothee Sölle: 'Harriet Beecher Stowe is een vrouw die de eenheid belichaamt van wat mystiek en verzet kunnen betekenen.' Harmen Jansen

Byldspraak - Willem Wilstra Bremerheide



Wy sûzje regelmjittich nei Dokkum en Lauwerseach oer de Sintrale As. In moaie wei fanút de Wâlden nei it rûme fjild yn it noardeasten fan Fryslân. By Feanwâlden ride wy tusken twa hege lûdswâlen troch; fan it doarp is neat te sjen.

Alle simmers ferwûnderje wy ús oer hoe't de bremerheide dêre himsels ûntjout en pronket. De woartels skine djip de grûn yn te gean om it wetter op te sûgjen en de wâl byelkoar te hâlden. Dat ritsje fan Drachten nei Lauwerseach is rûchwei 50 kilometer.

Wy liezen yn 'e Bibel (1 Keningen 19) oer de flecht fan Elia foar de boaze keninginne Izébel dy't him it swijen oplizze wol. Hy kaam Berseba foarby de wyldernis yn en joech him del ûnder in strûk bremerheide en woe wol dat er dea wie. Lykwols kaam twaris in ingel om him wakker te meitsjen en bôle en wetter regele hie. 'Kom oerein en yt, want do moatst noch in hiel ein.' Sterke troch dat iten, rûn er yn fjirtich dagen en nachten nei de godsberch Hoareb ta.

Lês sels fierder wat Elia dêr oerkaam. De ôfstân Berseba - Hoareb yn de Sinaï is himelsbreed sa'n 300 kilometer! Nei de opdracht fan God om nei Damaskus te gean moast Elia mear as 500 kilometer nei it noarden rinne, oer dagen wurdt dan net praat.

De nummers 12 t/m 16 zijn edities voor drie weken

Geandewei

Kerkblad voor de Protestantse Kerk in Fryslân

Colofon

Hoofdredacteur: Arjen Bakker
Romptastrijtte 15, 9036 PK Menaam
T. (0518) 750 276

Advertenties:
Media advies Theo Wijbenga
T. (06) 51426179 (8:30 - 13:00 u.)
E. advies@theowijbenga.nl

Vormgeving, druk, post- en digitale abonnementen:
Dekker Creatieve Media en Druk,
E: administratie@geandewei.nl

Familieberichten:
Jaap Hoogenboom
T. (0592) 785 484
E. info@hoogenboom-communicatie.nl

Kopij algemeen deel: uiterlijk 15 dagen voor verschijnen naar redactie@geandewei.nl

De stress van klimaatkeuzes Begin maar met kleine dingen

Stress! Een nieuwe warmtepomp en een elektrische auto, maar geen zonnepalen en niet meer vliegen. Het ene moet, het andere mag niet meer. Van de overheid of van onszelf. Juist wanneer je volop je steentje wilt bijdragen aan het klimaat kan je stress ervaren. Gelukkig zit het maken van goede klimaatkeuzes vaak in kleine dingen en dient het een hoger doel.

door Anja Haga

De mens is onderdeel van een prachtige schepping en heeft de opdracht om de rijkdom die de aarde biedt te gebruiken voor een goed leven. Dat betekent: een leven binnen de grenzen van onze planeet, en deze te bewaren, zodat ook volgende generaties zich kunnen blijven verwonderen over de prachtige diversiteit van Gods schepping. Niet omdat het moet, maar omdat we God liefhebben boven alles en de naaste als onszelf.

Vanuit dit geloof hebben mijn man en ik stappen gezet richting een duurzaam leven. Het huis is geïsoleerd, we leven plasticvrij en we eten lokale, biologische producten. Je zou denken dat nieuwe klimaatmaatregelen van de overheid welkom zijn, maar maar om eerlijk te zijn geven ze soms ook stress.

Den Haag en Brussel maken serieus werk van klimaatplannen zodat de Europese Unie klimaatneutraal is in 2050. Om dat doel te halen gaat er veel veranderen. Zo is vanaf 2026 de aanschaf van een warmtepomp verplicht als de cv-ketel aan vervanging toe is. Een goed idee, want zo komt Nederland van het gas af.

Beschermd stadsgezicht

Het blijkt dat monumenten uitgezonderd worden van de maatregelen, omdat dit vaak beschermde stadsgezichten zijn. Mijn man en ik wonen ook in een beschermd stadsgezicht, maar ons huis is geen monument. Niet weten wat de nieuwe regel voor ons betekent als de cv-ketel kapot gaat, geeft mij stress.

Een ander punt is de auto. Vanaf 2030 worden

er alleen nog elektrische auto's verkocht. Nu al kom je met een iets oudere diesel- of benzineauto de milieuzones van grote steden niet meer binnen. Ook onze auto niet, ondanks de dure blauwe (eigenlijk groene) diesel die we tanken. Inwisselen voor een elektrische auto is een optie, maar dan stijgt de elektriciteitsrekening nogal. Tenzij we natuurlijk zonnepanelen laten leggen. Maar helaas, dat mag niet van de gemeente. Want... beschermd stadsgezicht.

Ontmoedigd

Je zou er toch ontmoedigd van raken? Gelukkig schrijft het CBS dat de meerderheid van de Nederlanders bereid is in te zetten voor het klimaat. Stel je toch eens voor dat de meerderheid van de Nederlanders echt gaat stoppen met vliegen? Of dat de meeste Nederlanders alleen nog lokale seizoensgroenten eten, in plaats geïmporteerde tomaten in de winter? Als dan ook nog iedereen stopt met het gebruik van wegwerpplastic komt een klimaatneutraal Europa een heel stuk dichterbij.

Omdat een beter milieu bij onszelf begint hebben mijn man en ik nagedacht. We hebben besloten vaker met de trein te gaan reizen en in Nederland op vakantie te gaan. De elektrische auto moet nog maar even wachten. De thermostaat kan nog wel een graadje lager zolang de cv-ketel het nog doet. Ook is het nog geen 2026 en staat de zomer voor de deur. Kunnen we de stress nog even voor ons uitschuiven.



Anja Haga uit Dokkum is een christen met een groen hart. Ze leeft plasticvrij en is specialist op het gebied van natuur- en klimaatzaken op Europees niveau. Ze schrijft vanaf nu regelmatig voor Geandewei

Column Jannie Shacholi Begravenissen



'Ze kwamen bij het huis [...] en zagen daar een groep mensen die luid stonden te huilen en te weeklagen.'
Markus 5:38

Nu mijn toekomst in Zambia ligt zijn er ook culturele gewoontes zijn waar ik als Nederlandse niet meer onderuit kan. Tot nu toe heb ik de meeste moeite met begravenissen.

Ten eerste komen er bij een overlijden niet alleen maar de naaste familie, vrienden en wat kennissen. Nee, bijna de hele familie gaat, zelfs wanneer een verre nicht van moeder is overleden. Desnoods wordt her en der geld geleend om naar die verre plek in Zambia te kunnen reizen om de uitvaart bij te kunnen wonen.

Een begrafenis wordt vaak aangegrepen om als familie weer eens bij elkaar te komen. Hij leidt vaak tot hernieuwde relaties. Is er geen geld voor de begrafenis? Dan geeft iedereen een bijdrage om ervoor te zorgen dat alles rond het overlijden goed geregeld kan worden. Op zich mooi, maar naderhand wordt er weer steen en been geklaagd over geldgebrek.

Eenmaal aangekomen bij het huis van de overledene, zie je zomaar een groep van dertig, veertig mensen, bekenden en onbekenden, die luid staan te huilen of te weeklagen. Meubels zijn naar buiten gebracht en staan onder een tijdelijk afdak. Hier houden de mannen zich op, zij slapen dan ook buiten. Binnen is alles bedekt met matrassen die overal vandaan zijn gehaald. Alle vrouwen zitten en slapen binnen en iedereen blijft zo lang de ceremonie duurt.

De keuken met alle potten en pannen wordt overgenomen. Stel dat je als vrouw je man hebt verloren, dan heb je geen zeggenschap meer over wat er in je eigen huis gebeurt. De vrouwen nemen de regie over en bepalen hoe jouw dagen eruitzien. De hele buurt helpt mee. Er wordt gekookt voor iedereen die maar langskomt, zelfs voor de toevallige passant die niemand kent. Veel geld gaat dan ook naar de maaltijd.

U begrijpt vast wel dat een begrafenis en rouwen op zijn Nederlands in dit land onvoorstelbaar zijn. Kunt u zich voorstellen dat ik er moeite mee heb? En dat ik hoop dat ik - over ongeveer vijftig jaar - vóór mijn man door Mijn Hemelse Vader thuisgehaald mag worden?

Jannie Shacholi -Dijkstra werkt namens Operatie Mobilisatie in Zambia
www.jannieinmission.com

Ingezonden

Plant liever een olijfbom!

Harmen Jansen uit Drachten is het niet eens met de oproep in Geandewei 11 om de staat Israël een jubileumcadeau te geven in de vorm van boomaanplant via het Joods Nederlands Fonds (JNF).



Het JNF is verantwoordelijk voor het 'greenwashen' van een van de grootste schandvlekken in de geschiedenis van Israël, namelijk de etnische zuivering in 1947-'48 van honderden dorpen die bewoond waren door Arabieren. Een concreet voorbeeld hiervan is te lezen in het boek *Oorlogen en oceanen*. Een familiegeschiedenis van oud-diplomaat Erik Ader. Op initiatief van Holocaust-overlevenden was er door het JNF een bos aangeplant ter ere van zijn gefusilleerde vader ds. Ader.

Al in 1966 had zoon Erik deze aanplant bezocht en gezien dat de 1100 bomen een deel vormden van het 'Nederlandse woud'. Later werd zijn nieuwsgierigheid gewekt door de restanten die er doorheen schemerden van een dorp. Hij ging op onderzoek uit naar gegevens over dit verdwenen dorp. Daar was veel volharding voor nodig. Uiteindelijk kwam hij in contact met nog levende verdreven dorpsbewoners van Baïtt Natif. Om het morele evenwicht weer enigszins te herstellen heeft hij in 2016 een tweede 'Aderbos' met 1100 olijfbomen laten aanplanten bij Far'ata, een Palestijns dorp waar kolonisten eerder met een grote brand de olijfbomgaarden hadden verwoest.

In zijn nieuwste boek *Kinderen van Amalek. Mythes en feiten rond het Israëlijsch-Palestijns conflict*, laat hij weten dat de olijfbomen alweer voor een deel vernield zijn, terwijl de Israëlijsche nederzettingen in de buurt van de dorpen van deze Palestijnen ten koste van hun grond verder werden uitgebreid.

Plant een Olijfbom is een initiatief ter ondersteuning van Palestijnse boeren die van hun bestaansmiddelen beroofd worden. Jaarlijks worden gemiddeld 10.000 bomen ontworteld. Sinds 2001 zijn er ongeveer één miljoen Palestijnse olijfbomen verloren gegaan. De vernielingen gaan tot op de dag van vandaag door. Redenen zijn niet alleen de uitbreiding van Israëlijsche nederzettingen en de aanleg van snelwegen die de nederzettingen met elkaar en met Israël verbinden. Het gaat ook regelmatig om moedwillige acties om het moreel van de Palestijnse bevolking te knakken. De daders worden zelden opgespoord en gestraft. Dit Israëlijsche beleid is een schending van internationaal recht. Met de gelden van de donateurs van Plant een olijfbom zijn er sinds 2004 nu zo'n 155.000 bomen terug geplant. Kijk maar eens op www.planteenolijfbom.nl/

Tsjerkepaad (1) Sprekende stenen

Tsjerkepaad - de jaarlijkse zomerse openstelling op zaterdagmiddag van ongeveer 250 Friese kerken - heeft dit jaar als thema 'Kerk als plaats van ontmoeting'. In een drieluik legt ds. Siep Boukes, lid van de kerngroep Tsjerkepaad en oud-redacteur van *Geandewei*, uit hoe je 'het stille spreken' van de kerkgebouwen kunt leren verstaan.

In het Engelse Bristol staat aan Portland Square de Saint Paul's Church, gebouwd aan het einde van de achttiende eeuw. Op het hek staat nu het wat wonderlijke opschrift Circomedia. Het gebouw is aan de eredienst onttrokken en biedt nu ruimte aan een circus-schouw. Waar vroeger de banken stonden hangen klimtouwen en een trapeze. Maar wie door het portaal met het bord 'Welkom in het circus' naar binnen gaat, moet door een deur met het opschrift: 'Dit is niet anders dan een huis Gods, dit is de poort des hemels'. Diensten worden er niet meer gehouden, de stem van het evangelie zwijgt. Maar de stenen blijven spreken over de ontmoeting met de Heilige.

Ook in Fryslân hebben verscheidene kerkgebouwen een nieuwe bestemming gekregen. Zo staat even buiten Wijckel de vroegere gereformeerde kerk. Die is nu in gebruik als opslagruimte, maar boven de deur is nog steeds te lezen: *Eben Haëzer I Sam.7:12*. Je moet wel een ingewijde zijn in de taal van de Bijbel om het te begrijpen, maar toch: er wordt niet meer gepreikt, maar de stenen spreken nog altijd over God, die onze Hulp wil zijn. De boodschap dat er een God is, is niet alleen te horen waar dominees preken, waar gemeenten samen komen, waar de liturgie wordt gevierd. Er is ook het stille spreken van de gebouwen zelf. Het is een taal die je kunt leren verstaan. Daar wil dit drieluik bij helpen.

Ontmoeting met de Heilige

Over de oudste kerken in onze provincie weten we zo goed als niets. Er zijn nauwelijks archieven uit die jaren bewaard gebleven. Ook over de diensten die er zijn gehouden weten we weinig. Maar toch kan het gebouw ons het nodige vertellen. Neem allereerst de plek waar ze staan: meestal wat hoger gelegen op een terp of de resten daarvan. Die ter-

pen waren vluchtplaatsen in een tijd, waarin regelmatig overstromingen plaatsvonden. Mensen trokken zich daar terug, soms zelfs met hun vee. Op die veilige plek stond vaak ook het kerkje. Ze waren een teken, dat God onze toevlucht is, als de nood hoog is.

In het gebouw werd de aanwezigheid van God beleefd. Je voelt het soms nog in de stilte, als je er binnenstapt, die heeft iets gewijds. Soms is het de manier waarop het licht binnenkomt. En de heilige ruimte van het koor is vaak nog te herkennen. Het is de plek van het altaar, waar de Heer zich meedeelde aan de gelovigen in het sacrament. Zo was Hij onder de mensen. Soms herken je plekken waar beelden hebben gestaan, soms staan ze er nog. Je leest de namen - namen uit een grijs verleden, die ons vertellen hoe het geloof al eeuwen de mensen inspireert. Tegelijk verbinden ze de gelovigen op aarde met de heiligen in de hemel. De oudste kerken hebben vaak nog altijd de naam van de heilige, aan wie ze ooit zijn toegewijd. Men geloofde dat de hemel zo om hen heen was. De grootheid van God was er dichtbij.

Een enkele keer komen bij een restauratie achter de witgekalkte muren oude schilderijen tevoorschijn; meer dan eens zijn ze vaag, maar je kunt soms de voorstelling nog herkennen. Het gebouw sprak zo tot de leek die niet lezen kon. Gebrandschilderde ramen deden hetzelfde. Kom je in een rooms-katholieke of orthodoxe kerk, dan is het vaak allemaal nog aanwezig. Het verhaal van Jezus' kruisweg of geschiedenissen uit het evangelie vind je er afgebeeld. De heiligheid zit soms zelfs in de geur van het gebouw. Maar ook waar veel daarvan verdwenen is, blijft het gebouw spreken. De stem van de stenen vertelt het verhaal van de Heilige, die bij de mensen wil zijn.



Het mysterie van Psalm 119 (2) Leven 'met hart en ziel'

In 2021 verscheen het zo waardevolle boek 'Alle verstand te boven'. In het boek beschrijven 22 wetenschappers hoe geloof en wetenschap elkaar versterken. Een van de conclusies luidt: 'De wetenschap gaat over het zijn, geloof over de zin van de dingen'. Iemand schrijft: 'wetenschap is verschrikkelijk stil over de dingen die dicht bij ons hart liggen.' En een ander: 'Geloof is voor mij de ziel van de wetenschap'. Psalm 119 voert een pleidooi om naast het verstand, ook met hart en ziel te leven.

door Doede Wiersma

Verstand

Dat een gelovige het verstand gebruikt veronderstelt de Bijbel:

'Wie zijn verstand gebruikt, heeft zijn leven lief / Wie zich laat leiden door inzicht, is geluk op het spoor.' (Spreuken 19:8)

'Dwaasheid brengt een mens op een dwaalspoor en Hij verwijt het de Heer.' (Spreuken 19: 3).

'God wil welzijn (shalom) ... laten mensen niet vervallen tot dwaasheid.' (Psalm 85:9)

Mensen vervallen tot dwaasheid, ook hoogopgeleiden. Bijvoorbeeld Roland Freisler, die als belangrijke rechter in de tijd van Hitler, enkele duizenden mensen ter dood veroordeelde, alleen omdat ze anti-Hitler waren. Tijdens de rechtszaken schreeuwde en schold hij en liet hij de beklagden nauwelijks aan het woord. Op dit type mens is van toepassing: 'Hun hart is dwaas en gevoelloos...' (Psalm 119: 70).

De eerste drie verzen van de Psalm vormen een inleiding op de rest. Ideaal en anti-ideaal worden benoemd. Het ideaal is integer leven, gehoorzaam zijn aan de lessen van God en Hem zoeken met een heel hart. Heel is het tegendeel van gespleten, bedriegelijk.

Hart en ziel

In Psalm 119 gaat het leven met 'hart en ziel' alle verstand te boven! Het is opvallend hoe vaak de uitdrukking 'met een heel hart' voorkomt (zie kader). De adviezen van God zijn 'in het hart geborgen', worden 'aan het hart gedrukt' en zijn 'de vreugde van het hart'.

Ook de ziel smacht, kwijnt weg van verlangen naar bevrijding van criminaliteit, snakt naar de rechtsregels van God Jahweh en heeft die innig lief. Het zij u en mij gegeven dat wij deze woorden met Maria diep in ons hart bewaren. (Lukas 2: 19).

HART: wijs van hart

2: God zoeken met een heel hart.)*

11: Uw woord heb ik mijn hart geborgen.

31: Ik druk uw richtlijnen aan mijn hart.

111: Uw richtlijnen zijn mijn eeuwig bezit, de vreugde van mijn hart.

112: Van harte ben ik bereid Uw wetten uit te voeren, eeuwig, ten einde toe.

*) heel hart: vers 2, 10, 34, 58,69, 129,145

ZIEL: bron van vitaliteit en levensvreugde

20: Mijn ziel kwijnt weg van verlangen naar Uw rechtsregels (DW).

81: Mijn ziel smacht naar de redding die U brengt; (Uw woord is mijn hoop).

167: Ik houd mij aan Uw richtlijnen, mijn ziel heeft ze innig lief.

En: vers 25; 28; 109; 129; 175.

Wie wil geloven en leven als de 'modelgelovige' uit de Psalm, mag met de Bijbel bidden: *Schep God, een zuiver hart in mij.* (Psalm 51: 12) *Vervul mijn hart met ontzag voor Uw Naam.* (Psalm 86: 11)

Leer ons zo onze dagen tellen dat wijsheid ons hart vervult. (Psalm 90:12)

Dan komen we op één lijn met de 'modelgelovige' in de Psalm:

*Mijn lippen hebben uitgesproken
wat Uw mond ons voorschreef.*

Doede Wiersma uit Leeuwarden was medewerker
Oude Testament aan de Rijksuniversiteit
Groningen en is emeritus predikant

Diversen

Witte Tent van 16 juli tot en met 27 augustus op Lauwersoog

De Witte Tent van de Vereniging tot Kerkelijk Recreatiewerk in het Lauwersmeergebied staat vanaf zondag 16 juli weer op het terrein van Staatsbosbeheer aan het Noordergat te Lauwersoog. Elke week is er om 9.30 uur (op 30 juli 11.00 uur) een kerkdienst en om 19.30 uur een sing-in met medewerking van verschillende korpsen en koren. Daarnaast is er op donderdag 24 augustus om 19.00 uur de bekende pelgrimstocht o.l.v. ds. Herman F. de Vries. De laatste dienst is op zondag 27 augustus. Na de diensten en in de pauze van de sing-ins is er koffie, thee en limonade. De entree is gratis, er is wel een collecte voor de onkosten. Op facebook.com/WitteTentLauwersoog is wekelijks te zien wie voorgaat en welke muzikanten/zangers er zijn.



Openluchtconcert kinderkoor Shalom en fanfare Excelsior

Vrijdagavond 14 juli om 19.30 uur geven christelijke muziekvereniging Excelsior en christelijk kinderkoor Shalom een openluchtconcert in Broeksterwâld. Een prachtige tuin met vijverpartij, podium en tribune is de locatie waar het kinderkoor zal vertellen en zingen over het thema 'Zie de Zon'. Excelsior brengt diverse mooie muziekstukken ten gehore en begeleidt de samenzang. De tuin is gelegen achter hoveniersbedrijf Sake van der Wal in Broeksterwâld. De ingang is via de weg De Broekpöllen aan de achterzijde van de tuin. Parkeergelegenheid is in het weiland ernaast. De entree is gratis. Na afloop is voor 2 euro koffie of thee verkrijgbaar. Toiletten zijn aanwezig. Mocht het gaan regenen, kijk dan op kinderkoorshalom.nl voor een mogelijk andere locatie.

Zangavond Grote Kerk Dokkum bij 250 jaar Psalmberijming

Woensdag 19 juli is het precies 250 jaar geleden dat de Staten-Generaal de 'nieuwe' psalmberijming vaststelde. Om dit feit te gedenken is er op zaterdag 22 juli een psalmzangavond in de Grote Kerk van Dokkum. Ds. Karel H. Bogerd heeft de leiding en hij zingt ook, als baritonsolist. Achter de klavieren zit de bekende organist MARTIN MANS. De Psalmen worden natuurlijk in de berijming van 1773, een groot deel met bovenstem door Bovenstemgroep HHG Wâlterswâld. Aanvang 19.30 u., kerk open om 19.00 u. De toegang is gratis.

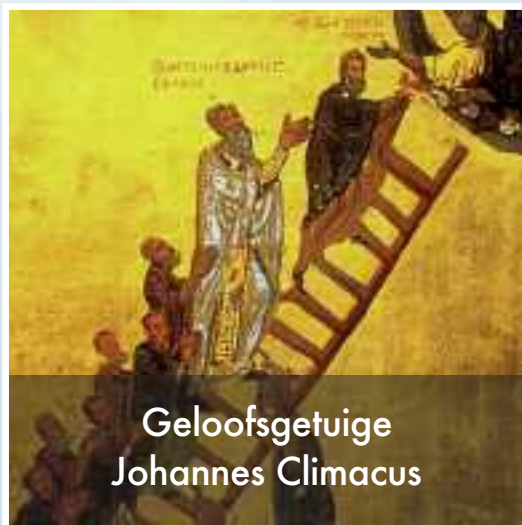


'Mijn lippen hebben uitgesproken wat Uw mond ons voorschreef'

VOLGENDE KEER in Geeandewei



Dovenland bestaat



Geloofsgetuige
Johannes Climacus

Moddertaartjes aan het strand

